

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The theatre of emotions: the success of Spanish drama in the Low Countries (1617-1672)

Vergeer, T.

Citation

Vergeer, T. (2022, April 6). *The theatre of emotions: the success of Spanish drama in the Low Countries (1617-1672)*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3281853>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3281853>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

The Theatre of Emotions

The Theatre of Emotions

*The Success of Spanish Drama
in the Low Countries (1617–1672)*

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof.dr.ir. H.Bijl,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op woensdag 6 april 2022
klokke 13:45 uur

door

Timothy Vergeer
geboren te Amsterdam
in 1992

Promotor

Prof. dr. W. van Anrooij

Copromotor

Dr. O. van Marion

Promotiecommissie

Prof. dr. S.P.M. Bussels

Prof. dr. J.M. Koppenol (Vrije Universiteit Amsterdam)

Prof. dr. S. Lammes

Prof. dr. H. Meeus (Universiteit Antwerpen)

Dr. Y. Rodríguez Pérez (Universiteit van Amsterdam)

This research is part of the project 'The Theatre of Emotions: Spanish Drama in the Seventeenth-Century Low Countries' (2017–2021), with project number 322-30-010 of the research programme PhDs in the Humanities which is financed by the Dutch Research Council (NWO).

Cover illustrations: Abraham Bosse and Jean de Saint-Igny, French nobleman seen on the back, dressed according to the fashion of c. 1630, 1629, engraving, 142mm × 95mm. Rijksmuseum Amsterdam, RP-P- 1907-5114.

Anonymous (possibly Catharina Questiers), Frontispiece to Catharina Questiers' *Casimier*, of *gedempte hoogmoet*, 1656, engraving. Royal Library The Hague, 448 J 62.

© Timothy Vergeer, 2022.

Printed by Ipskamp Printing, Enschede

Typesetting by TAT Zetwerk

Cover design by Ricardo J. Mendes Machado

For my mother and my aunt, the 'Tweeling van Blok'

Contents

Acknowledgements XI

Introduction

Comedia Nueva: A Warm Welcome 1

Comedia Nueva on Tour in Europe 2

Comedia Nueva within a Nationalist Discourse 7

The Aim and Scope of This Study 11

Methodology: The History of Emotions 21

Approach and Structure of This Study 32

1 The Wondrous World of the Comedia

Theatrical Illusions & Worldbuilding in Dutch Comedias 35

The Theatrical Illusions of Circe 38

The Estanque Grande as a Found Environment 39

A Natural Environment in Brussels 42

Animals in Amsterdam 44

Deception of the Eyes? 50

Theatre Architecture and the Influence on the Eyes 53

Appealing to Dutch Eyes in the Early 17th Century 58

Appealing to Dutch Eyes in the Second Half of the 17th Century 61

Dismissing the Eyes? 64

The Designation of Dramatic Space 69

Rodenburgh's Handling of Travel and Time in Lope's Comedias 69

Representing Travel and Time on Stage in Van Campen's Theatre 76

The Move to a New Staging Technique 79

The Representation of Domestic versus Exotic Spaces 82

Tragicomic Distance 82

Comic Nearness 92

Conclusion 97

2 Imagineering Emotions through the Eyes

The Adaptation of Spectacle in Dutch Comedias 101

The Pioneer: Rodenburgh's Use of Spectacle 106

Comedia Nueva in Antwerp and Lier 116

	<i>The Almoners' Theatre in Antwerp</i>	117
	<i>Lope de Vega in Lier</i>	126
	<i>Spanish Spectacle Plays in Brussels</i>	134
	<i>The Spectacular Role of the Brussels Court</i>	137
	<i>Spectacle at the Brussels Public Theatre</i>	140
	<i>Amsterdam: Comedia Nueva for the Masses</i>	144
	<i>Spectacle at the Amsterdam Public Theatre (1638–1664)</i>	145
	<i>Spectacle at the Amsterdam Public Theatre (1665–1672)</i>	159
	<i>New Forms of Spectacle in 'De toveres Circe'</i>	166
	<i>Conclusion</i>	170
3	Emotional Excesses	
	<i>The Frequency of Emotions in Dutch Comedias</i>	173
	<i>The Frequency of Emotions in Adaptations of Spanish Drama</i>	176
	<i>What is the Historic Embodied Emotions Model?</i>	177
	<i>Quantitative Analysis Corpus</i>	181
	<i>The Emotional Nature of Drama in the Low Countries</i>	185
	<i>Positive and Negative Emotions</i>	185
	<i>Emotional Clusters</i>	188
	<i>The Frequency of 'Spanish' Emotions in Dutch Adaptations</i>	190
	<i>From Love to Vindictiveness</i>	190
	<i>The Frequency of Tragic Emotions</i>	193
	<i>Conclusion</i>	196
4	He Loves Me ... He Loves Me Not	
	<i>The Stakes of Love and Honour in Dutch Comedias</i>	199
	<i>Love versus Honour in Dutch Comedias</i>	207
	<i>Limiting the Influence of Fortune</i>	209
	<i>Speech versus Silence</i>	213
	<i>An Intricate Web of Conflicting Emotions</i>	216
	<i>Deception as Comic Relief</i>	220
	<i>Five Times Love in Comedia Nueva</i>	223
	<i>Forbidden Desires</i>	224
	<i>False Accusation</i>	233
	<i>Jealousy as Delusion</i>	238
	<i>The Suspicious Man</i>	244
	<i>Abuse of Power and Separated Lovers</i>	248
	<i>Conclusion</i>	255

5 Emotions on the Fringe

- The Appeal of Vengeance in Dutch Comedias 259
 - The Honour-Vengeance Theme in Spain 265
 - The Socio-Literary Benefits of Vengeance in Dutch Comedias 269
 - Revenge as a Form of Agency in the Battle against Fortune 270
 - Revenge as a Sign of an Unbridled Mind? 276
 - Magnanimous Revenge as Poetic Justice 280
 - Vengeance and the Rule of Law 285
 - Vengeance in Dutch Politics 292
 - Spanish Vengeance in the Translation of Empire 293
 - Spanish Vengeance in the Service of Dutch Patriotism and ‘Oranjevoel’ 299
 - Conclusion 308

6 Fake It Till You Make It

- Emotional Rebellion in Dutch Comedias 311
 - Emotional Rebellion in Spanish Drama 315
 - The Juxtaposition of Voices 315
 - The ‘Incorporated’ Voice of Rebellion 317
 - Gender Crossing and Social Masquerade 322
 - Subversive Acts: Female—or Male? 329
 - Emotional Rebellion as a Model 331
 - Strange Strophes: Sung Rebellion in *Veranderlyk Geval* 332
 - Refuge and Rebellion through Song 334
 - The Extratemporal Space of Rebellious Songs: Bakhtin’s Chronotope 341
 - Newly Found Agency for a Woman 344
 - Disguised Deceit: A Ruse as Rebellion in *Verwarde Hof* 347
 - Trickery Fit For a Queen 348
 - Madness through Deception & Lost Love through Confusion 352
 - The Ruse Unmasked 355
 - Failed Feelings in Flanders: Love and Rebellion in *De Mislukte Liefde* 357
 - Unexpected Opportunities in Barcelona 358
 - Cross-Dressing for Female Freedom 360
 - Conclusion 364

7 Touchy-Feely

- The Embodied Expression of Emotions in Dutch Comedias 367
 - Van Germez: The Spirited, Young Lover 371

Embodying the Emotions of ‘Vervolgde Laura’	372
Embodied Emotions as Comic Relief	380
Van den Bergh and Van Lee: The Beauty of the Female Body	382
The Composition of Emotions in ‘De beklaaglycke dwangh’	384
The Embodiment of Emotions on the Flemish Stage	394
Conclusion	398

Conclusion

Comedia Nueva: A Theatre of Emotions?	399
Popular Aspects of Comedia Nueva	401
Performance Aspects	401
Plot Aspects	403
The Varieties of Pleasure and Wonder	406
A ‘Home-Grown’ Comparison	406
A Theatre of Emotions	409

Bibliography	411
Summary in Dutch	441
Curriculum Vitae	447

Acknowledgements

Woord van dank

Hoewel vaak wordt gezegd dat het schrijven van een proefschrift een eenzame onderneming is waarvoor je heel veel doorzettingsvermogen moet hebben, heb ik in de afgelopen vier jaar ondervonden dat het geenszins een solitaire taak hoeft te zijn als je je omringd weet door een rijke kring van collega's, vrienden en familie. Dan krijgt de uitspraak 'nil volentibus arduum' nieuwe zeggingskracht.

Frans Blom en Kornee van der Haven die in de externe begeleidingscommissie hebben plaatsgenomen, wil ik in het bijzonder bedanken voor hun kritische blik. De discussies met hen hebben ertoe geleid dat ik veel scherper voor ogen kreeg wat de rode draad van het proefschrift moest zijn.

Ik wil Ton Harmsen en Gerrit van Uitert bedanken voor de transcripties van mijn corpus, die vervolgens via de onwaardeerlijke Censur Nederlands Toneel (Ceneton) geraadpleegd konden worden. Hun werk betekende dat het mijne zelfs in coronatijd door kon gaan. Ik heb veel te danken aan Sanne Hoeken die als student-assistent veel werk heeft verzet, toen ze de volledige technische ondersteuning voor haar rekening nam die ik nodig had bij het schrijven van hoofdstuk 3.

Er waren verder vele onderzoekers die altijd bereid waren om advies te geven: Ton van der Wouden en Alexander Samson ben ik dankbaar voor hun bereidheid om delen van mijn proefschrift te lezen en van feedback te voorzien; Zoran Kwak, Adriaan Rademaker, Yolanda Rodríguez Pérez, Penelope Woods en Timothy De Paepe om meer algemeen met mij van gedachten te wisselen en mij nieuwe of andere perspectieven op vroegmodern theater te bieden.

Op een heel andere manier was de LUCAS-promovendigemeenschap belangrijk voor mijn onderzoek. Looi van Kessel, Lieke Smits, Tessa de Zeeuw en Laura Plezier hebben mij niet alleen inhoudelijk met mijn proefschrift geholpen, maar ze hebben ook het hele proces verrijkt met hun collegialiteit en goede adviezen. Nynke Feenstra, Sophia Hendriks, Merel Oudshoorn, Aafje de Roest, Fernanda Korovsky Moura, Sander Stolk, Glyn Muijtens, Didi van Trijp, Robbert Striekwold en Céline Zaepffel wil ik bedanken voor de fijne tijd die ik de afgelopen vier jaar heb gehad bij LUCAS. Fleur Praal was zoals ze het zelf stelde mijn gezelligste kamergenoot en binnenskamers een vertrouweling. Mijn mede-councilleden Rita van de Poel, Lotte Pet, Liselore Tissen, Zexu Guan en Nick Tomberge bedank ik voor de leerzame ervaringen en al het werk dat we samen hebben kunnen verzetten voor de LUCAS-promovendigemeenschap.

De collega's bij LUCAS en vooral Viola Stoop maakten het werken aan mijn proefschrift makkelijker en leuker. De afgelopen tien jaar boden de docenten en onderzoekers bij de opleiding Nederlandse taal en cultuur, én in het bijzonder bij de secties Oudere en Moderne letterkunde, mij eerst als student en daarna als collega een stimulerende omgeving waarbinnen ik kon floreren.

Evenals Looi van Kessel heeft Pauline Vincenten mij geïnspireerd om mij verder in te zetten voor de lhbtï-gemeenschap en aandacht te besteden aan seksuele voorkeur en genderidentiteit in mijn onderzoek en onderwijs. Met Annebeth Simonsz, Margot Kalse en Jos Leenes deel ik niet alleen de liefde voor het Nederlands, maar zij laten mij zien welke plaats taal dagelijks in hun leven inneemt, zelfs als je niet meer elke dag onderzoek doet naar taal en literatuur. Ook hen bedank ik voor hun vriendschap.

Mijn vrienden Alex, Jenneka, Joris, Laura, Sebastiaan en Tessa maken elk op hun eigen manier mijn leven dagelijks een beetje beter. Hetzelfde geldt voor mijn studievrienden Aafke en Martijn met wie ik een liefde voor de Renaissance deel. Diogo en Jos zijn in korte tijd gewaardeerde vrienden geworden. Ik ken geen twee personen die zo gastvrij zijn als zij. De Kerstviering met Olchert en Marijn is ieder jaar weer een moment om naar uit te kijken, waarvoor dank. Het dispuut Dionysos is altijd een fijn vangnet geweest dat bestaat uit veel unieke karakters die mijn leven blijvend kleur geven.

Mijn familie ben ik dankbaar voor hun ongeëvenaarde loyaliteit en liefde: Steven, Nikky, Susanne, Ageeth, Chris en Hans toonden interesse, zelfs als mijn onderzoek onbegrijpelijk leek. Maar de laatste twee jaar kon ik niet zonder Ricardo: tu és meu companheiro de viagem nesta incrível aventura à qual chamamos vida. O meu mais sincero obrigado! Tot slot een woord voor mijn vader. Ik ben dankbaar voor alles wat mama en jij me hebben gegeven; dit proefschrift is daar blijk van. Het enige wat ik wil, is dat je trots op me bent.

Leiden, 10 januari 2022